

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Beleidswetenschap en wetenschapsbeleid

Feyter, J. de

Citation

Feyter, J. de. (1976). Boekbespreking van: Beleidswetenschap en wetenschapsbeleid. *Acta Politica*, 11: 1976(2), 275-277. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451647>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451647>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

verschilt per 'capability'-dimensie, voor afzonderlijke subperioden en voor verschillende 'time-lags'. Het aangetoonde statistisch verband tussen inconsistentie en oorlog op geaggregeerd niveau staat immers het trekken van conclusies voor afzonderlijke staten niet toe omdat dit verband op wel zeer uiteenlopende wijzen kan worden geïnterpreteerd, b.v.:

— status-inconsistente landen hebben een grotere kans bij oorlogen betrokken te raken dan status-consistente landen, ongeacht de totale hoeveelheid inconsistentie in het systeem;

— de relatieve waarschijnlijkheid dat status-inconsistente landen betrokken raken bij oorlogen wordt groter als de hoeveelheid status-inconsistentie in het internationaal systeem toeneemt;

— status-consistente landen hebben een grote waarschijnlijkheid bij oorlogen betrokken te raken dan status-inconsistente landen als de hoeveelheid status-inconsistentie in het systeem toeneemt.

Zodra men uit een gevonden macrorelatie conclusies wil afleiden voor de afzonderlijke eenheden, wordt men geconfronteerd met de z.g. 'ecological fallacy'.⁷

Wallace beargumenteert zijn werkwijze o.m. met de opmerking dat de '(...) sequence of interactions and decisions which leads to war may be the product of forces outside the control of any single national participant' (p. 24). Echter, niet alleen in het niveau van aggregatie, maar in de hypothese zelf ligt reeds de veronderstelling besloten dat het gedrag van staten verklaard kan worden uit omgevingskenmerken en dat geabstraheerd kan worden van doeleinden en strategieën als determinanten van gedrag.

Een tweede fundamenteel probleem in de analyse van Wallace is de door hem veronderstelde gelijkvormigheid tussen het gedrag van individuen in de samenleving en dat van staten in het internationaal systeem. Deze veronderstelling van homologie ligt besloten in het toepassen van de aan de sociale psychologie ontleende status-inconsistentie hypothese op het gedrag van staten.

In de literatuur over internationaal conflict en oorlog kan men inderdaad waarnemen dat de reikwijdte van het onderzoeksgebied varieert van het gedrag van individuen tot het internationaal systeem. Het is echter geenszins vanzelfsprekend dat dezelfde theoretische constructie met vrucht gebruikt kan worden voor het verklaren van gedragssuitkomsten op sterk uiteenlopende niveaus van analyse. Zoals ook speltheoretici en aanhangers van de 'algemene' systeemtheorie doen, gaat Wallace er eveneens van uit dat verschillen in omvang van het onderzochte aggregaat theoretisch niet van belang zijn. Wagner spreekt in dit verband van de 'fallacy of displaced scope', die optreedt wanneer een onderzoeker zonder meer aanneemt dat (... 'theoretical schemes or models worked out on the basis of macrosociological considerations fit microsociological interpretations, or vice versa'.⁸

Door deze problemen blijft ook in het werk van Wallace, ondanks het bereikte resultaat, de verbinding tussen de op microniveau nagestreefde doeleinden en de op macroniveau vastgestelde gedragssuitkomsten onopgelost.

Noten

- 1 L. F. Richardson, 1960, *Statistics of deadly quarrels*. Chicago (Quadrangle Books).
L. F. Richardson, 1960, *Arms and insecurity*. A mathematical study of the causes and origins of war. Chicago (Quadrangle Books).
- 2 Q. Wright 1965², *A study of war*. Chicago (Chicago University Press). P. A. Sorokin 1962², *Social and cultural dynamics*, Vol. III, part. 3 New York (Bed-

minster Press).

3 Belangwekkend is de recente herleving van het instrumentele denken over geweld, i.h.b. in de z.g. strategische analyses en in de opvattingen over revolutionair geweld.

Evenals Von Clausewitz steunen ook deze beschouwingen op de veronderstelling van de beheersbaarheid van de door de geweldstoepassing geïnitieerde veranderingsprocessen in de maatschappij. Een goed voorbeeld van de opleving van de instrumentele geweldsopvatting biedt S. Stuurman, 'Stalinisme en Anticomunisme', in *Amsterdams sociologisch Tijdschrift*, I, 4, p. 113-141. Deze beschouwt — onder het motto dat tijdens revoluties andere normen gelden dan tijdens verkiezingen — fysiek geweld als middel dat in een revolutie tot een gewenst doel kan leiden.

4 Verbazingwekkend is dan ook de opvatting van H. Schmid dat het vredesonderzoek de belangen dient van de machthebbers in het internationaal systeem. Vgl. H. Schmid, 'Peace research and politics', *JPR*, 5 (1968), 217-232.

5 Raymond Boudon, 'A method of linear causal analysis: dependence analysis', *ASR*, 30 (1964), p. 365-380.

6 H. M. Blalock, 'The identification problem and theory building: the case of status inconsistency', *ASR* 31 (1966), p. 52-61.

7 W. S. Robinson, 'Ecological correlations and the behavior of individuals', *ASR* 15 (1950), p. 351-357.

8 Helmut R. Wagner, 'Displacement of scope: a problem of the relation between small-scale and large-scale sociological theories', *AJS* LXIX (1964), p. 571-595.

H. W. Houweling, A. M. Pires—Nijse

H. J. Aquina, *Beleidswetenschap en wetenschapsbeleid* (diss.), Nijmegen (Katholieke Universiteit), 1974, -236 p., z.p.

In zijn dissertatie, te Nijmegen verdedigd bij prof. Hoogerwerf, poogt Aquina een evaluatie te geven van het hier te lande sinds tien jaar gevoerde wetenschapsbeleid. De evaluatie vindt plaats met behulp van een aantal begrippen uit de politicologische beleidsanalyse. Onder dit laatste wordt verstaan het systematisch beschrijven, verklaren en evalueren van de invloed van het overheidsbeleid, en meer bepaald het bestuderen van de mogelijkheden en beperkingen van politieke systemen ten opzichte van het overheidsbeleid.

Als beleidsoort is gekozen voor het wetenschapsbeleid, op overigens niet erg duidelijke gronden. Immers, met betrekking tot dit beleid zijn weinig gegevens voorhanden, de effecten ervan zijn nauwelijks bekend en tot nu toe niet kwantificeerbaar, de doelstellingen zijn niet geformuleerd, en het beleid verkeert nog in de opbouwfase. Hoe dan ook, onderwerp van de studie is het wetenschapsbeleid, waaronder verstaan wordt een min of meer weloverwogen streven om ten aanzien van onderzoek bepaalde doeleinden, met bepaalde middelen en in een bepaalde tijdsvolgorde te bereiken.

Zoals gezegd, met de studie wordt beoogd het wetenschapsbeleid te evalueren. Dit houdt in de beschrijvingen van dit beleid in termen van beleidsontwikkeling en evaluatie op basis van criteria voor een optimaal beleid.

Het begrip ontwikkeld beleid heeft betrekking op twee aspecten, te weten:

- 1 — de voorkeuren inzake de doeleinden, de middelen en de tijdsvolgorde;
 2 — de actie gericht op het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen in een bepaalde tijdsvolgorde.
 Voor beleidsontwikkeling is vervolgens een typologie ontwikkeld, die schematisch als volgt wordt weergegeven.

beleidsontwikkeling	rationalisering	democratisering
voorkeuren inzake:		
— doeleinden	culturele	culturele
— middelen	rationalisering	democratisering
— tijdsvolgorde		
actie (gedrag gericht op het bereiken van doeleinden, etc.)	structurele rationalisering	structurele democratisering

De culturele rationalisering komt tot uitdrukking in de mate waarin de voorkeuren betreffende de doeleinden, middelen en tijdsvolgorde geëxpliciteerd en gedifferentieerd zijn, en bovendien duidelijk en geïntegreerd zijn, alsmede in de mate waarin beleidsbeslissingen op basis van juiste schattingen ten aanzien van de toekomstige ontwikkeling worden genomen.

De culturele democratisering blijkt uit de mate waarin de beleidsbeslissingen volgens de meerderheid van de betrokkenen in overeenstemming zijn met hun voorkeuren inzake de doeleinden, middelen en tijdsvolgorde.

Structurele rationalisering van actie blijkt onder meer uit de mate waarin meer gedifferentieerde activiteiten (taakverdeling) ten aanzien van de beleidsvorming worden verricht.

Structurele democratisering tenslotte komt tot uiting in de mate waarin de macht ten aanzien van te nemen beslissingen gelijk verdeeld wordt.

Het begrip optimaal beleid wordt omschreven als een beleid waarbij de doeleinden gemaximaliseerd worden met inachtneming van randvoorwaarden (economische, politieke, technische, etc.). Een optimaal beleid verschaft de hoogste baten tegen de laagste kosten. Tot een verdere theoretische operationalisering van het begrip optimaal beleid komt Aquina niet. Hij geeft wel een duidelijke beschrijving van de twee wegen waarlangs een optimaal beleid kan worden nagestreefd. Het betreft de synoptische en de 'disjointed' incrementalistische benadering.

Gezien het ontbreken van diverse basiskennis ten aanzien van het wetenschapsbeleid komt de schrijver op pragmatische gronden tot de aanbeveling ten aanzien van het wetenschapsbeleid in de Nederlandse situatie uit te gaan van de benadering van het 'disjointed incrementalisme'.

Het wetenschapsbeleid is in zoverre onontwikkeld dat er geen duidelijke en expliciete doelstellingen geformuleerd zijn, hoeveel aandacht daaraan in de afgelopen periode ook is besteed. Evenmin zijn op duidelijke wijze prioriteiten gesteld met betrekking tot de doelstellingen.

Beleidsbeslissingen worden meestal genomen naar aanleiding van het optreden van bottlenecks. Het aspect van de culturele democratisering is bij gebrek aan ge-

gevens in deze analyse niet bestudeerd. Centralisatie van de uitvoering van het beleid wordt afgeraden. Een versterking van de overlegstructuur wordt voorgesteld, waarbij de onderzoekers een belangrijke stem in het kapittel krijgen. Dit dient ook het geval te zijn voor de gebruikers van onderzoek. De tendens het onderzoek beleidsmatig meer productsgewijs te benaderen (d.w.z. afwegend tegen andere middelen binnen dezelfde beleidssector, en niet tegen onderzoek op andere sectoren, zoals bij een functionele benadering gebeurt) dient hierbij te worden voortgezet. De coördinatie op regeringsniveau dient plaats te vinden in een daartoe in te stellen onderraad van de ministerraad. De Minister voor het Wetenschapsbeleid kan op wat langere termijn gemist worden. Tot zover de resultaten van de studie. Tot een evaluatie komend, moet eerst en vooral opgemerkt worden dat bepaalde theorieën en ontwikkelingen uit de politicologie op overzichtelijke wijze uiteengezet zijn. De schrijver heeft hier persoonlijk echter weinig aan weten toe te voegen. Een poging om bijv. het concept 'optimaal beleid' uit te werken, al was het maar een systematische aanzet tot een operationalisering, moet toch wel mogelijk worden geacht.

Er is nu veel tijd en geld besteed aan het verrichten van een vergelijking van de situatie waarin het Nederlandse, het Duitse en het Engelse wetenschapsbeleid verkeren.

In feite heeft deze vergelijking niets opgeleverd. De bijdrage tot de theorievorming blijft dan ook beperkt tot de analytisch bruikbare typologie van beleidsontwikkeling.

In hoever er sprake is van een optimaal beleid, is niet nagegaan. Een operationeel kader hiertoe ontbrak, als ook de praktische gegevens. De evaluatie van het wetenschapsbeleid is dan ook onmogelijk gebleken. De praktische waarde van de studie is dan gelegen in de systematische beschrijving van de mate waarin dit beleid ontwikkeld is, in het kader waarvan enkele aanbevelingen zijn gedaan.

J. de Feyter

Kurt P. Tudyka (ed.), **Multinational Corporations and Labour Unions**, selected papers from a symposium in Nijmegen 17th-19th May 1973, Werkuitgave SUN, Nijmegen, Augustus 1973, 326 + XVIII p., f 11,90

Wanneer men een publicatie met een dergelijke titel ter hand neemt verwacht men een analyse van de stellingname van de locale en internationale vakbonden in het veld van conflicterende posities tussen multinationale ondernemingen en nationale staten.

Ontdaan van morele onder- of boventonen is het conflict tussen deze beide partijen te begrijpen als een botsing van de interne rationaliteit van de nationale staten met de interne rationaliteit van de grote internationale ondernemingen. Hoewel het niet uitgesloten is, dat beide rationaliteiten geheel of gedeeltelijk samenvallen, blijft er meestal een min of meer uitgebreid gebied over waar zij uiteenlopen.

De internationale onderneming kan per nationale overheid met andere conflictstof te maken hebben. Deze kan mede een uiting zijn van botsende interne rationaliteiten van de verschillende nationale staten binnen wier grenzen zij gevestigd is. De huidige positie van de oliemaatschappijen in het conflict tussen productie- en verbruikerslanden is daar een voorbeeld van.

De locale vakbonden nemen in dit gecompliceerde krachtenspel een merkwaardige